

Dr. IOANA CELINA PAȘCA

**CRIMINALITATEA
ORGANIZATĂ ÎN DREPTUL
PENAL ROMÂN ȘI ITALIAN**

Universul Juridic

București

-2012-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2012, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PAȘCA, IOANA CELINA

**Criminalitatea organizată în dreptul penal român și
italian / Ioana Celina Pașca. - București : Universul Juridic, 2012**

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-873-5

343.9(498)

343.9(450)

343.359.2(498)

343.359.2(450)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

CAPITOLUL 1

ARGUMENT

Vorbind despre criminalitatea organizată am fi tentați, datorită intrării relativ târzii a termenului în limbajul juridic, în a doua jumătate a secolului trecut, să credem că fenomenul este caracteristic doar societății industriale și post-industriale.

În realitate, fenomenul este mult mai vechi și s-ar putea spune că primul pas spre criminalitatea organizată, în sensul larg al termenului de organizare, este premeditarea activității infracționale¹.

Banțele de rău-făcători, sub diferite denumiri, se regăsesc, în decursul timpului, în terminologia juridică a celor mai diverse legislații, noțiunea de bandă fiind și astăzi prezentă în legislațiile moderne, legată chiar de formele cele mai noi de infracționalitate, precum infracționalitatea informatică².

Marile codificări de la începutul secolului al XIX-lea au incriminat formele de concertare infracțională în două modalități cvasi-generalizate în codurile penale care au urmat, până în zilele noastre, respectiv complotul, ca asociere infracțională având ca scop săvârșirea de infracțiuni contra siguranței statului și asocierea în vederea săvârșirii, având ca program săvârșirea altor infracțiuni decât cele împotriva securității statului.

Modelul normativ al infracțiunii de tip asociativ gândit pe baza fenomenului infracțional cantonat în cadrul teritoriului național al fiecărui stat pare a nu mai fi eficient în fața noilor forme de tip antreprenorial ale fenomenului infracțional, cu caracter transnațional, vizând acapararea de piețe și zone de influență prin forța de intimidare, pentru reciclarea produselor infracțiunilor, penetrând prin corupție și șantaj chiar organismele statale cu atribuții în combaterea infracționalității.

De la sfârșitul secolului trecut și până în prezent lumea este într-un proces ale cărui amplitudini și consecințe sunt greu de previzionat chiar de către cei mai inventivi futurologi.

¹ J.-P. Brodeur, *Le crime organisé*, Montreal, 2002, p. 1, <http://bibliotheque.uqac.ca>.

² Al. Zekri, M. Bernaudin, D. Szwarc, *La notion de bande organisée en matière de criminalité informatique*, Université Paris – X-Nanterre, 2007, www.u-paris10.fr.

Globalizarea ca proces complex, cu consecințe în primul rând economice, dar inevitabil și politice, a dus la mondializarea piețelor de mărfuri și a celor financiare, la o adevărată și amplă migrație a populației mondiale spre centrele de putere sau interes economic, ușurată de permeabilizarea substanțială a frontierelor și de recunoașterea de către tot mai multe state, mai ales după Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, de la Helsinki din 1975, a dreptului la libera circulație ca drept fundamental al omului.

Revoluționarea mijloacelor de comunicare și dezvoltarea industriei IT, urmată de o adevărată explozie informațională, au dus la „comprimarea” spațiului și timpului, atenuând diferențierile create de frontierele statale, lumea devenind „orașul planetar”¹ care până la urmă este „une sorte de petit village”, după cum remarcă prof. dr. Ahmed Fathi Sorour, președintele Asociației egiptene de drept penal, în discursul² de deschidere a Colocviului preparator (Alexandria – 1997) al celui de-al XVI-lea Congres Internațional de Drept Penal de la Budapesta (1999) având ca temă „Sistemele penale în opoziție cu fenomenul de crimă organizată” (*Les systèmes penaux à l'épreuve du crime organisé/The criminal justice systems facing the challenge of organised crime*)³.

În orașul planetar infracționalitatea a căpătat trăsături noi și a îmbrăcat forme tot mai agresive și mai organizate, ignorând frontierele statale, o infracțiune putând fi practic concepută într-un stat, realizată pe teritoriul altui stat, iar profitul infracțional să fie investit în mod legal într-un al treilea stat, toate aceste activități fiind săvârșite în aceeași zi, stând în fața unui calculator sau vorbind la un telefon mobil. În acest context, criminalitatea nu mai este o problemă pur națională, nu mai este caracteristică unei singure țări, iar codurile penale concepute după modelul suveranității de jurisdicție a statelor naționale nu mai constituiau instrumentele adecvate unei riposte eficace împotriva noilor forme infracționale.

De la infracțiuni caracteristice fazei incipiente a criminalității transfrontaliere, precum traficul de stupefiante, traficul de arme și contrabanda, organizațiile infracționale au trecut la forme noi de infracționalitate, precum

¹ C. Van Den Wyngert, *Les transformations du droit international pénal en réponse au défi de la criminalité organisée*, Revue internationale de droit pénal nr. 1-2/1999, p. 44.

² A.F. Sorour, *Discours inaugural*, Revue internationale de droit pénal, nr. 1-2/1998, p. 11.

³ *Les systèmes penaux à l'épreuve du crime organisé/The criminal justice systems facing the challenge of organised crime*, Revue internationale de droit pénal nr. 1-2/1998.

traficul de substanțe nucleare sau radioactive, traficul de organe și, mai nou, de embrioni, noi forme de exploatare a traficului de persoane, pornografia infantilă, infracțiunile informatice, reciclarea foloaselor infracționale prin investirea acestora în activități licite și, nu în ultimul rând, penetrarea și influențarea prin corupție a organismelor statale, care, toate, au impus, ca ripostă necesară, crearea unor noi tipare legale de infracțiune prin incriminarea acestor activități.

Pentru prima dată în istorie, criminalitatea organizată este percepută ca factor destabilizator, punând în pericol însăși securitatea statelor, motiv pentru care fenomenul infracțional a intrat în atenția organismelor internaționale – ONU, Consiliul Europei etc. – acestea încercând să organizeze și să coreleze eforturile comunității internaționale de prevenire și combatere a fenomenului infracțional.

În acest context, reglementările existente, respectiv complotul și asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni, se dovedesc a fi mult prea generale și abstracte în prezența aglomerării formelor de manifestare a fenomenului de crimă organizată. Aceste organizații structurate pe ideea înfăptuirii unor activități ilegale se remarcă prin organizare și obediență față de „familie” chiar de la apariția lor, astfel cum remarca încă din anul 1848 ideologul socialist Louis Blanc: „Astăzi, criminalii și hoții se înregimentează, se supun unor reguli disciplinare, au un cod și o morală, acționează în bande în virtutea unor combinații savante. Forța pe care refuzăm să o admitem în domeniul muncii, trece în cel al crimei și așteptând să ne decidem să organizăm asociația muncitorilor, o vedem organizându-se pe cea a asasinilor”¹.

Evoluția fenomenului infracțional în cea de-a doua jumătate a secolului trecut a pus în fața statelor problema cooperării judiciare internaționale în combaterea criminalității organizate cu caracter transfrontalier. Încă din anul 1955 problematica luptei împotriva criminalității a intrat în atenția Organizației Națiunilor Unite² sub egida căreia s-au pregătit primele convenții „sectoriale” de combatere a unor forme de criminalitate organizată. Organizația și-a creat, de altfel, două organisme subsidiare cu atribuții în acest domeniu: Comisia pentru droguri și Comisia pentru prevenirea infracționalității și justiție penală³.

¹ L. Blanc, *Organisation du travail*, 1848, apud X. Raufer, St. Quééré, *Le crime organisé*, PUF, Paris, 2005, p. 18.

² *Cinquante ans de Congrès des Nations Unies sur la criminalité*, www.un.org.

³ *Contrôle des drogues, prévention du crime et lutte contre le terrorisme international, Rapport du Secrétaire Général*, 2006, www.un.org.

Conferința ministerială a ONU din 21 – 23 noiembrie 1994 desfășurată la Napoli, Italia, a adoptat Planul mondial de acțiune contra criminalității transnaționale, definită pentru prima dată prin caracteristicile sale: organizarea de grupuri cu scop infracțional, cu structuri ierarhice care permit controlul și conducerea grupului, recurgerea la violență și corupție pentru obținerea controlului unor piețe sau teritorii, reciclarea profiturilor ilicite în orice activitate licită sau ilicită, potențial de expansiune transfrontalieră și cooperarea cu alte grupuri criminale¹.

Criminalitatea fiscală, drogurile, contrabanda și traficul de persoane sunt principalele piețe criminale care reprezintă o amenințare majoră la adresa celei mai mari părți a Europei, se arată în Raportul Consiliului Europei din ianuarie 2005². Comisia Permanentă, în comunicarea făcută Consiliului de Miniștri și Parlamentului European, COM (2005) 232, a propus elaborarea unui „concept strategic privind lupta împotriva criminalității organizate, centrat pe echilibru între prevenție, represiune și protecția libertăților și drepturilor fundamentale”.

Comisia a subliniat importanța unei politici de represiune a criminalității organizate, fondată pe informații la nivelul UE, bazată pe disponibilitatea și accesul la bazele de date care să asigure o mai mare transparență între serviciile represive la nivel european și internațional. În acest sens, se preconizează elaborarea unui „model european” în materie de informații privind criminalitatea organizată, care să permită o evaluare la nivel european a amenințărilor care le reprezintă acest tip de infracționalitate. Sincronizând activitățile naționale și cele europene prin intermediul unei metodologii comune, Europol trebuie să devină un mijloc util de identificare a acțiunilor ce trebuie desfășurate pentru lupta împotriva crimei organizate.

O politică eficientă de prevenire a criminalității organizate nu se poate baza doar pe cooperarea judiciară. Adoptarea unor măsuri administrative care să împiedice organizațiile criminale să penetreze piețele legale prin intermediul unor proceduri administrative permissive constituie mijloace eficiente de luptă împotriva criminalității.

Comisia Europeană a alocat în cadrul programului „Securitatea și protecția libertăților”, desfășurat în perioada 2007-2013, importante resurse

¹ I. Hurdubaie, *Spațiul penal paneuropean din perspectiva Consiliului Europei*, Ed. Universal Pan, București, 1999, p. 12.

² Raportul COE: *Crima organizată este o amenințare la adresa democrațiilor europene*, Southeast European Times, www.setimes.com.

financiare pentru promovarea metodelor și acțiunilor de prevenire și combatere a criminalității organizate.

Comisia Europeană pune accentul, de asemenea, pe întărirea mijloacelor de cercetare penală a formelor de criminalitate organizată prin stimularea utilizării de echipe comune de anchetă, accelerarea obținerii de probe prin utilizarea mandatului european de arestare, simplificarea admisibilității probelor, insistând asupra principiului recunoașterii reciproce a acestora, colectarea, protejarea și schimbul de probe în format electronic, crearea unui program european de protecție a martorilor, ameliorarea cadrului legal de blocare și confiscare a produselor infracțiunii, dezvoltând competențele de cercetare financiară. O atenție sporită se acordă cooperării pe teren a autorităților judiciare și vamale ale statelor membre cu Europol și Eurojust.

Un pas important în vederea corelării acțiunii statelor de combatere a criminalității organizate a fost elaborarea sub egida O.N.U a Convenției pentru combaterea criminalității transnaționale organizate, deschisă pentru semnarea ei în decembrie 2000 la Palermo, de unde și denumirea de Convenția de la Palermo¹. Convenția definește pentru prima dată într-un act juridic cu valoare internațională grupul infracțional organizat ca fiind „un grup structurat alcătuit din trei sau mai multe persoane, care există de o anumită perioadă și acționează în înțelegere, în scopul săvârșirii uneia ori mai multor infracțiuni grave sau infracțiuni prevăzute de prezenta convenție, pentru a obține, direct ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material”, obligând statele semnatare ca într-un mod compatibil cu principiile egalității suverane și al integrității teritoriale a statelor și cu cel al neintervenției în afacerile interne ale altor state, să adopte măsuri legislative și alte măsuri necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune grupului infracțional organizat și acțiunii de spălare a produsului infracțiunii.

Întrucât fenomenul de spălare a banilor este unul care transgresează orice frontieră și orice sistem economic, iar exploatarea pieței financiare este un instrument necesar reciclării banilor și îmbogățirii, preocupări în domeniul reprimării penale și administrative subzistă și la nivel internațional. Convenția de la Palermo prevede directive generale de reprimare a infracțiunilor grave, a spălării banilor, simplificarea procedurilor de extrădare și o mai mare cooperare la nivel instituțional.

Armonizarea legislațiilor statelor semnatare tinde la eliminarea zonelor de impunitate, ca și zone de refugiu pentru infractori. Un factor important în

¹ Ratificată de România și publicată în M. Of. nr. 813 din 8 noiembrie 2002.

combaterea fenomenului constă în eliminarea secretului bancar, considerat inviolabil. Necesitatea de a înfrunța acest fenomen generalizat trebuie să se manifeste prin înființarea unor autorități de control și de verificare a conturilor și tranzacțiilor efectuate prin intermediul unor conturi anonime sau sub nume false.

Convenția Națiunilor Unite pentru combaterea criminalității transnaționale organizate, ratificată de către România prin Legea nr. 565/2002 și de către Italia prin Legea nr. 146/2006¹, subliniază necesitatea adoptării tehnicilor comune de investigare în cazul infracțiunilor transnaționale grave.

Art. 20 din Convenția Națiunilor Unite dispune expres ca fiecare stat parte la Convenție să adopte măsuri necesare implementării tehnicilor speciale de investigare și a operațiunilor sub acoperire în scopul combaterii fenomenului de crimă organizată. Convenția definește nu numai noțiunea de grup infracțional organizat, ci și noțiunea de infracțiune gravă, oferind, astfel, un repertoriu de fapte delictuale pe care fiecare stat membru ar trebui să le incrimineze.

Convenția reclamă necesitatea adoptării măsurilor legislative în scopul incriminării tuturor formelor de participare la un grup infracțional organizat. Sancționarea participării la o organizație criminală atrage implicit sancționarea corupției (art. 8) și a spălării produsului infracțiunii (art. 6), indicând în cuprinsul art. 7 din Convenție și modalitățile concrete de combatere a fenomenului. În consecință, infracțiunile indicate în Convenție au fost ulterior introduse de legiuitorul italian în categoria infracțiunilor de tip mafiot (art. 51 Cod procedură penală italian), infracțiuni de competența Direcției de investigații antimafia, cu toate consecințele procedurale ce decurg din această clasificare.

Legiuitorul român le include în categoria infracțiunilor grave, prevăzute expres de Legea nr. 39/2003, lege care incriminează și grupul infracțional organizat și care sunt de competența Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Crimă Organizată și Terorism.

Convenția de la Palermo definește în art. 2 noțiunea de infracțiune transnațională, în scopul sancționării infracțiunilor care produc efecte în alte state decât cele în care se consumă.

Caracterul transnațional al infracțiunii de spălare a banilor va fi prevăzut în legislația italiană, în cuprinsul normei de incriminare a asocierii de tip mafiot, sub forma unei agravante (art. 416 bis).

¹ Publicată în M. Of. nr. 85 din 11 aprilie 2006.

Ratificarea Convenției de la Palermo de către ambele state a avut ca urmare introducerea în legislația penală a conceptului de confiscare prin echivalent.

În dreptul penal român această instituție era prevăzută în unele norme din partea specială a Codului penal [art. 254 alin. (3), art. 256 alin. (2)], dar și în norme cuprinse în legi speciale (Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri). În urma ratificării Convenției de la Palermo, prin Legea nr. 278/2006 au fost introduse în Codul penal român dispoziții exprese privind confiscarea prin obligarea la plata echivalentului bunurilor confiscabile.

Și în dreptul penal italian au fost introduse dispoziții similare, cu singura distincție că acestea vizează și bunurile deținute prin persoane interpuse. Astfel, în cuprinsul art. 240 C. pen. it. a fost introdus un nou alineat privitor la posibilitatea confiscării prin echivalent: „în cazul în care bunurile nu pot fi confiscate, se dispune confiscarea unor sume de bani sau confiscarea altor bunuri sau produse pe care condamnatul le deține, chiar și prin persoane interpuse, în valoare echivalentă cu produsul, profitul infracțional”.

Legiuitorul italian a soluționat prin Legea nr. 146/2006 de ratificare a Convenției de la Palermo elementele de contradictorialitate rezultate ca urmare a diferitelor interpretări ale textelor de lege existente în materia investigatorilor sub acoperire și impune o reglementare unică cu privire la operațiunile sub acoperire.

În legislația penală română, reglementarea modului în care are loc utilizarea investigatorilor sub acoperire este dispersată în mai multe texte din legi speciale (art. 21 din Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri¹; Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 43 din 4 aprilie 2002 privind Parchetul Național Anticorupție²; Legea nr. 78/2000 privind prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție³, Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane⁴, Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea crimei organizate⁵ și art. 224¹ - 224⁴ din Codul de procedură penală).

Convenția de la Palermo conferă caracter de infracțiune următoarelor conduite: conversia și transferul banilor proveniți din infracțiune, ascunderea

¹ Publicată în M. Of. nr. 362 din 3 august 2000.

² Publicată în M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002.

³ Republicată în M. Of. nr. 215 din 29 martie 2007.

⁴ Publicată în M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001.

⁵ Publicată în M. Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003.

și disimularea naturii reale a bunurilor provenite din infracțiune. Aceste fapte se regăsesc ulterior ca și modalități de comitere a infracțiunii de spălare a banilor, infracțiune definită de Convenția de la Strasbourg privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produsului infracțiunii.

Ratificarea Convenției de la Strasbourg privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produsului infracțiunii atât de România¹, cât și de către Italia², a condus la modificări importante pe plan intern prin modificarea normelor existente, astfel încât acestea să confere caracter de infracțiune faptelor descrise în art. 6 din Convenție.

Faptul că ambele țări au ratificat aceste convenții este un motiv de a studia modul în care prevederile acestora au fost implementate în legislațiile penale naționale. Exemplificativ, arătăm faptul că în urma ratificării Convenției de la Strasbourg, România a adoptat Legea nr. 656/2002 privind prevenirea și sancționarea spălării banilor, iar Italia a modificat art. 648 bis din Codul penal italian în concordanță cu prevederile Convenției.

În cuprinsul Convenției de la Palermo se prevede și obligația statelor semnatare de a legifera măsuri de asistență și protecție a martorilor (art. 25).

În dreptul penal român, în concordanță cu dispozițiile Convenției, prin Legea nr. 682/2002³ vor fi introduse măsuri de protecție și asistență a martorilor a căror viață, integritate corporală sau libertate sunt amenințate.

În dreptul penal italian, Legea nr. 45/2001⁴ privind măsurile de protecție a martorilor și a colaboratorilor („*Nuove norme in materia di sequestri di persona a scopo di estorsione e per la protezione dei testimoni di giustizia, nonché per la protezione e il trattamento sanzionatorio di coloro che collaborano con la giustizia*”) inovează această instituție prin introducerea noțiunii de martor al justiției (*testimone di giustizia*), figură distinctă de cea a colaboratorului (*collaboratori di giustizia*), instituind măsuri proprii de protecție pentru fiecare categorie indicată.

În legislația penală română, Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor cuprinde sub denumirea de martori atât martorii propriu-zisi [art. 2 lit. a) pct. 1], cât și persoana care are calitatea de inculpat într-o altă cauză [art. 2 lit. a) pct. 2] sau pe cea de condamnat în altă cauză [art. 2 lit. a) pct. 3].

¹ Ratificată prin Legea nr. 263 din 15 mai 2002, publicată în M. Of. nr. 353 din 28 mai 2002.

² Ratificată prin Legea nr. 328 din 9 septembrie 1993, publicată în M. Of. nr. 202 din 28 septembrie 1993.

³ Publicată în M. Of. nr. 964 din 28 decembrie 2002.

⁴ Publicată în M. Of. nr. 93 din 21 aprilie 2001.